

Handläggare: Daniel Persson
Telefon: 08-508 28 758

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2013-04-16 p. 12

Riktad kontroll 2012 – Kosttillskott

En rapport från miljöförvaltningen

Förslag till beslut

1. Godkänna anmälan om rapporten
2. Överlämna rapporten till Livsmedelsverket och Läkemedelsverket

Gunnar Söderholm
Förvaltningschef

Daniel Selin
Avdelningschef

Sammanfattning

Miljöförvaltningen i Stockholm har under 2012 drivit ett projekt som fokuserade på hälsofaror i kosttillskott och sportprodukter för särskilda näringsändamål.

Under projektet kontrollerades totalt 122 verksamheter. Vid kontroll av dessa verksamheter upprättades sammanlagt 76 saluförbud varav 15 var riktade mot specifika ingredienser och de övriga saluförbuden var riktade mot specifika produkter. Därutöver förelades tre verksamheter att åtgärda avvikelser mot lagstiftningen.

Under projektets gång har samarbeten med andra myndigheter och organisationer drivit projektet framåt. Detta kontrollprojekt har varit kraftigt bidragande till att kvaliteten på kontrollen av kosttillskott och sportprodukter för särskilda näringsändamål höjts i landet under året.

Bakgrund

Kosttillskott är en växande marknad i Sverige. Många svenska konsumenter väljer att tillföra näringsämnen och vitaminer i piller eller pulverform istället för att förlita sig på den dagliga kosten. Inom idrottsvärlden och på många gym ses

prestationshöjande preparat som nödvändiga för att uppnå resultat. Viktminskingspreparat som lovar en snabb viktnedgång är ett vanligt inslag i svensk media i form av reklamkampanjer och många konsumenter köper deras löften om mirakelkurer. Detta har lett till att kosttillskottsbranschen lockat till sig många okunniga och, i vissa fall, oseriösa aktörer som utan tanke på konsumenten hälsa tänjer på lagstiftningen för att tjäna pengar.

Mellan åren 2009 och 2010 utförde Livsmedelsverket en studie där 43 kosttillskottsprodukter granskades. Av dessa 43 produkter innehöll 28 ämnen som kan medföra risk för människors hälsa. Studien visade också att många produkter som säljs som kosttillskott egentligen är läkemedel. Med Livsmedelsverkets rapport som bakgrund valde miljöförvaltningen i Stockholm att genomföra ett kosttillskottsprojekt med fokus på hälsofarliga substanser i viktminsknings- och prestationshöjande produkter.

Huvudsyftet med projektet var att identifiera de produkter som innehöll de mest tvivelaktiga substanserna på marknaden och agera mot dem i de fall risk för skada på människors hälsa förelåg. Genom att göra detta beräknades antalet hälsofarliga substanser på marknaden att minska. Projektet syftade också till att öka branschens medvetenhet om gällande lagstiftning samt att skapa en fungerande modell för kontroll av kosttillskottsbranschen i Stockholm, men också nationellt. För att kunna uppnå det sistnämnda var ett ytterligare syfte att förbättra samarbetet inom kosttillskottskontrollen med andra myndigheter, organisationer och kommuner.

Genomförande

Inledningsvis i projektet valde miljöförvaltningen att fokusera på flera potentiellt hälsofarliga substanser. I början kontrollerades ett brett spektra av produkter och substanser men under projektets andra del låg fokus främst på produkter som innehåller 1,3-dimetylamylamin (DMAA) och synefrin. Båda dessa är ämnen som belastar hjärt-kärlsystemet och kan medföra symptom som ”stickningar”, yrsel eller huvudvärk. I sällsynta fall kan allvarligare biverkningar uppträda, så som hjärnblödning eller stroke.

Uppstarten av projektet skedde genom ett nationellt kosttillskottsseminarium där flera kommuner var inbjudna och där Läkemedelsverket, Livsmedelsverket och Tullverket föreläste. Därefter inbjöds de kommuner som var intresserade att delta i projektet. Livsmedelsverket stod för möjlighet till samordning genom att tillhandahålla ett nätverksforum, livsteck.net, där information inom projektet

kunde spridas till andra myndigheter. Livsmedelsverket har dessutom löpande i projektet bidragit med kunskap och bedömningar samt föreläst vid nätverksträffar. Förvaltningen har i projektet samverkat med flera andra aktörer. Bland annat har Läkemedelsverket funnits med i projektet sedan projektets början och har hjälpt till med att svara på frågor, föreläsa vid nätverksträffar samt bedömt produkter som misstänkts vara läkemedel. Parallellt med det projekt som miljöförvaltningen i Stockholm har bedrivit har Läkemedelsverket också i projektform arbetat med kosttillskott under 2012.

Eftersom flera andra kommunala livsmedelsmyndigheter genomfört projektet i sina kommuner har samordning av beslut och utbyte av information varit viktig. När det gäller livsmedelslagstiftningen så finns inga möjligheter till nationella saluförbud där man kan förbjuda en produkt från att säljas i hela Sverige. Varje kommun kan endast fatta beslut som rör de produkter som finns i den egna kommunen och eftersom de berörda produkterna ofta är spridda i flera kommuner så kommunicerades alla beslut inom projektet på livsteck.net. Det innebär att när exempelvis ett beslut fattats om saluförbud av en produkt i Stockholm kunde andra kommuner följa samma linje och fatta liknande beslut mot samma produkt.

Under projektets gång hölls också möten med företagare och organisationer inom kosttillskottsbranschen i syfte att sprida information.

Resultat

Totalt kontrollerades 122 verksamheter i Stockholm. De verksamheter som kontrollerades var dels tillverkare, importörer, grossister och huvudkontor som inte säljer direkt till konsument och dels matvarubutiker, hälsokostbutiker och apotek som säljer direkt till konsument.

Sammanlagt upprättades 76 saluförbud varav 15 var riktade mot specifika ingredienser och de övriga saluförbuden var riktade mot specifika produkter. Därutöver förelades tre verksamheter att åtgärda avvikelser mot lagstiftningen.

40 % av samtliga hälsokostbutiker (inklusive hälsokostbutiker med gym/träningsinriktning) fick saluförbud, på en eller flera produkter, efter att kontroll gjorts i verksamheten. Inget av apoteken och endast en av matvarubutikerna fick saluförbud.

Om en produkt innehåller betydande mängder ämnen som har en medicinsk användning eller saluförs med medicinska påståenden klassas produkten som ett läkemedel. Detta avgörs av Läkemedelsverket. Av de närmare 50

klassningsförfrågningar som miljöförvaltningen i Stockholm skickade in till Läkemedelsverket för bedömning under året resulterade 23 i att produkten klassades som läkemedel. Det innebär att Läkemedelsverket ansvarar för att vidare bedriva kontroll på försäljningen av produkten.

Majoriteten av de produkter som kontrollerades hade brister gällande märkning. När märkningsbrister påträffades kommunicerades dessa i kontrollrapporten till företagaren för uppföljning vid nästa ordinarie kontroll och när det bedömdes nödvändigt följdes dessa avvikelser upp med en extra offentlig kontroll. Kosttillskott ska märkas med information om rekommenderad dos samt varningstext mot att överskrida den rekommenderade dosen. I de fall där svensk märkning helt saknades fick produkterna i några fall ett förbud mot att saluföras.

Vissa av de granskade produkterna bedömdes innehålla så pass allvarliga substanser att en varning behövde utfärdas till övriga Europa. Miljöförvaltningen skickade ett larm till EU-kommissionen gällande DMAA och dess hälsovådlighet. Kommissionen larmade därefter alla medlemsländer via det EU-gemensamma varningssystemet RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed). Följden blev att flera länder förutom Sverige nu har förbjudit produkter som innehåller DMAA. Larmet spreds även av Världshälsoorganisationen (WHO) i deras globala varningssystem INFOSAN (International Food Safety Authorities Network). Utöver flera medlemsstater i Europa så agerade också Nya Zeeland, Australien, Kanada och USA mot substansen.

I september klassades DMAA som hälsofarlig vara av regeringen. Att DMAA nu klassas som hälsofarlig vara (och inte en ingrediens i ett livsmedel) i Sverige innebär att substansen är olaglig att framställa, importera, inneha och konsumera samt att lagöverträdelse kan innebära böter eller upp till ett års fängelse.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Projektet har lett till att miljöförvaltningen under året varit drivande och ledande i frågor som rör samordning och kompetensutveckling inom kosttillskottskontrollen i Sverige.

Projektet har lett till att de syften som projektet från början hade har uppfyllts. DMAA har försvunnit från marknaden och antalet produkter med höga halter av andra skadliga substanser såsom exempelvis synefrin har minskat. Kosttillskottsbranschen och verksamheterna har blivit mer vana att kontrolleras och kunskapsutbytet och samarbetet mellan kontrollmyndigheter i landet, både på lokal och statlig nivå, har fungerat mycket bra.

Arbetet med kosttillskott som bedrivits av miljöförvaltningen i Stockholm och andra kommuner under 2012 har lett till att arbetet prioriterats på Livsmedelsverket under året. Detta har resulterat i att en nationell tvärgrupp kommer att bildas under 2013 med huvudtema kosttillskott och livsmedel i gränslandet mot läkemedel.

För att fortsätta bedriva en framgångsrik kosttillskotts kontroll så bör arbetet på miljöförvaltningen stå i fokus under kommande år. Avdelningen för livsmedelskontroll har byggt upp kunskap och tagit fram bra kontrollmetoder som även går att applicera på andra områden inom livsmedelskontrollen. Fortsatta riskbaserade kontroller av framförallt viktminsknings- och prestationshöjande produkter bedöms vara viktiga i den framtida kontrollen.

Ett nationellt anmälningssystem för kosttillskott och sportprodukter för särskilda näringsändamål skulle förbättra säkerheten inom handeln med kosttillskott. Sverige är det enda nordiska landet som saknar ett sådant system. Det skapar bättre förutsättningar för kontrollen samt gör det möjligt att sprida information till de företagare som saluhåller en viss substans om nya rön och råd tas fram beträffande säkerheten. Ett annat nödvändigt verktyg för kontrollen är nationella saluförbud, som kan utfärdas av Livsmedelsverket för specifika produkter eller substanser och gälla över hela landet. Införandet av dessa skulle ytterligare säkerställa att skadliga produkter snabbt försvinner från den svenska marknaden.

Avsaknaden av ett anmälningssystem, nationella saluförbud och tydligare samordning av kontrollen har lett till att handeln med otillåtna medel har fått en relativt stor omfattning.

Slut

Bilagor

1. Rapport ” Kosttillskott 2012”